

Pinczehelyi Sándor: Csillag, Coca-Cola II.

A vizuális Jó pásztor, a vállára vett világgal

Pinczehelyi Sándor pécsi, „évfordulós” kiállításáról

Amikor értesültem róla, hogy Pinczehelyi Sándornak kiállítása nyílt *Spájz* címmel (jellemző ez a lehúzó szóhasználat) a Pécsi Galériában, arra gondoltam (szinte kényszeresen): ezt nem szabad kihagyni. Ezt meg kell nézmem. Igazából már rég láttam egy komolyabb mű-együttesét. Jóleső érzés volt ugyan találkozni vele a gébárti művésztelepen, ahol volt tanítványaival dolgozott együtt, s látni invenciózus, következetesen épített motívumvilágát (a bárányos, kakasos, malacos, halas nyomatok egy része itt készült), s felfedezni a „kis eltéréseket”, de ez a készítés más volt. Valami hiány kielégítésének vágya: megmártóz-

ni abban a képi univerzumban, melyben kezdettől fogva otthon éreztem magam. Kezdetől fogva értettem, elértettem, követtem utalásait, folyékonyan olvastam vizuális nyelvi „közléseit”, s csak tisztelni tudtam azt a „csendes elvetemültséget”, amivel a múlt rendszer patetikus jelképeinek „felbomlasztásába”, lejáratásába fogott. S ami több mint érdekes, hosszú menetelése célhoz ért: az idő őt igazolta. A jelképek mögül „kimúlt” a rendszer. Az oly jellegzetes művek hatása vesztett közvetlenségéből, de történelmi-művészi kontextusa még elevebbé, érvényesebbé vált. Azt hiszem, keveseknek adatik meg az a szakmai-emberi-politikai elégtétel és siker, melyet az 1988-as Velencei Biennalé szolgáltatott neki. A valamikor csak hazai tárlatokon megtűrt művei teljes reprezentativitásukkal, a rendszerváltás üzeneteként a világ elé tárták: Közép-Európában (a vidám barakkban) valami végérvényesen véget ért... De nem csak ezt. Valami el is kezdődött. A kommunista ideológia és a tömegkultúra, fogyasztói társadalom szimbólumai – a vörös csillag és a Coca-Cola (magyarosan ejtve!) szép lassan közel kerülnek, idomulnak egymáshoz, közös jelentésteret alkotnak. Akár csak a nemzeti

színekkel kombinált köznapi tárgyakon, a rurális environmentjei-n, ahol variálódnak és kombinálódnak ezek a jelrendszerek. Izgalmas, gazdag, többértelmű tárgy-struktúrákat alkotva. A művészet és a történelmi valóság Pinczehelyi-féle értelmezéséről írja Hegyi Lóránd a 95-ös album előszavában: „Pinczehelyi 'homo politicus' és 'homo eticus', aki számára a művészet nyilvánvalóan és lényegileg szociális jelenség, melyben a kultúrtörténeti reflexiók sajátosan szubjektív értelmezése és „individuális hitelesítése” a meghatározó tematikai mozzanat. Ebből származik a sok félreértés, műveinek gyakori félreinterpretálása, különösen a nyolcvanas évek végén, amikor bizonyos pusztán politikai szempontok kerülnek – önkényesen – az értelmezés homlokterébe, leegyszerűsítve és meghamisítva a Pinczehelyi-mű komplex jelentésstruktúráját.”

Az elmúlt tíz év arról szól, hogy a festőművész – immár kibújva a klasszicizálódott kifejezőmódok kliséiből – nagy kedvvel és jelentős tartalékok birtokában megújította képi világát. De nem radikálisan, megszakításokkal, szervesen fejlesztve tovább korábbi kezdeményeit. S persze nem hagyta el kedvelt motívumait sem: megmerítve őket az új és új értelmezések, művészi megoldások sűrű szövésű (jelentésű) hálójában. Erről a módszeréről írja Kovalovszky Márta a 96-os fehérvári, Csók Képtárbeli kiállítása kapcsán: „Pinczehelyi képeinek ereje... új életre kelt a megelőző esztendő – és éppen az átfestések által... a mester ecsetje nem elfed, nem helyettesít, nem korrigálja a valóságot, éppen ellenkezőleg, feltárja és bevallja azt könnyedén és könnyörtelenül.”. Két fontos jellemzője Pinczehelyi festészetének, amiről Kovalovszky Márta beszél. A könnyedség – jelent valami elementáris természetességet, naturalizmust, szinte provokatív frivolitást. A könnyörtelenség pedig megbocsátó szelídséggel párosul.

A Spácz erről a kettőségről (is) szól. Maga a művész azzal kommentálta a címet, hogy a kiállított művek saját tárolásában, erzsébeti műtermének raktárában, „kamrájában” található, onnan kerültek a nyilvánosság elé. (Ahogy több kommentár is hangsúlyozta: 8 év után.) Ismerős művek, festmények, grafikák, nyomatok alkotják a kollekciót; a folytonosság, az „átfestések” ismétlődése mellett új motívumok kavalkádja fogad.

Láthatóak a *Már megint* sorozat jellegzetes darabjai (*Búcsú, Már megint*), amelyeken a csillag és az utcakő „kettős képe” elhalványuló kékes-fehéres színváltozatai az elszakadást sugallják egy meghatározó időszakról. Az emblemikus alakzat (a festő arcmása, a sarló és a kalapács keretében) hol feleződik, hol derengő kékek és pirosak háttérében (f)oszlik el... Ennek a búcsúzkodásnak egyik nagy erejű festménye a *Csillag alatt* (1990-91, olaj, vászon). Mintha egy Ikarosz figurát látnánk, a csillag alakú repülő alkalmatosságba kapaszkodva. S nem derül ki, az átkaroló, a csillag szárába kapaszkodó mozdulat kényszer vagy belső készletelés eredménye. (Egyszer repülni, szárnyalni szeretnünk volna...) Pinczehelyi újabb szellemi kalandozásainak eredményei is erőteljes művekkel képví-

Pinczehelyi Sándor: A titkok háza I., 2000-2001

Pinczehelyi Sándor: A titkok háza III., 2000-2001

Pinczehelyi Sándor: A titkok háza V., 2000-2001

seltetik magukat a tárlaton. „A lokális kötődések és a rurális miliő élményvilága” – ahogy Várkonyi György fogalmaz a művész 1998-as katalógusában – kápráztatóan gazdag motívumokban, „átpoetizált” előadásmódban jelenik meg. Mintha egyre fontosabb lenne kinyilvánítania:

egy magyar és pécsi művész az, aki ezeket a műveket alkotta. A rurális környezet (eszközök, tárgyak, állatok) és a Jó pásztor (báránnyivő) szerepének összefonódása, már-már újabb emblémává alakulása egyik újdonsága a kiállított anyagnak. Várkonyi György a következőket írja (szintén az 1998-as katalógus) ezzel az új fejleménnyel kapcsolatban: „Nehéz eldönteni, hogy azért ábrázolja magát a báránnyivő (Orpheusz, Jó pásztor) szerepében, mert régóta kedveli ezt a gyapjas, bégető állatot, s most kedve támadt fényképezkedni vele, vagy azért, mert pontosan ismeri a motívum történetét és ikonográfiai jelentésváltozatait a pogány antikvitástól az ókereszténységen át Picasso-ig és Markus Lüpertz-ig. Vagy talán épp azért oly hétköznapiak ezek a jelképek, mert Pinczehelyi újabban nem keresi, hanem találja őket? Elég hátramennie az erzsébeti parasztház kertjébe...”. Talán udvarába is. Számomra – lehet, hogy önkényes interpretáció – az átölelés, a magához ölelés gesztusa a fontos. Pinczehelyi ezúttal egy másik „mozgalom”, keresztény közösség jelképével – mondhatjuk: azonosul. (Míg a munkásmozgalom jelképei (utcakő, sarló és kalapács) az (osztály)harcnak, erőszaknak, a személyiség beszorítottságának megfelelői, addig ez a másik, védő, óvó mozdulat a szeretet kifejeződése. Nagyon egyszerűen: az életé, minden élőlényé.) Ez egyik vonulata képeinek. Az áthatások tekinteté-

ben újabban a lokális és globális viszonya foglalkoztatja. (Lásd: kosár-sorozat.) Ha a régi sláger szavaival akarnánk fogalmazni, akkor feltehetjük a kérdést: Mi van a kosárban? Hát, sok minden. Tájkép, paprika, disznók, (azért, hogy a múlt sem maradjon említetlen), utcakő, a „titkok háza”, aktrészletek. Mintha a szerves, természetes „kosár-anyaöl” kénytelen-kelletlen fogadná be a szerveslent, a mesterségeset, a művit. (Tekinthejtük ezt valamiféle „megeőrszakolásnak” is.)

Szemelgethetnénk még a „spázból” kimentett képek között, a szerteágazó motívumokat követve. (Amelyek között tán ott van az, mellékesen, vázlatosan, ami holnap felerősödve meghatározó, karakteres megnyilatkozássá válik.) Hiszen egy érzékeny, az új inspirációkra frissen reagáló, aktív művészről van szó. Persze, nem könnyű elviselni, hogy valaki – hipp-hopp, szaladnak az évek – klasszicizálódik, monográfiákat írnak róla, s újabb műveit folyton összevetik a régi, kiemelkedő alkotásaival. (Melyek – mellelesleg – hazai és külföldi múzeumok, közgyűjtemények jeles értékei, díszei.) Nem könnyű válaszolni az idő kihívására, hogy a pálya alakulásába, a korlátlanak tűnő munkálkodásba (beleértve a kiállítás rendezést, a plakáttervezést, tanítást az egyetemen) beleszólnak az évek. De a Spájt azt sugallja: Pinczehelyi képes átlépni a hatodik évtized kétségtelen megállító dátumán, fiatalodik a fiatalok között, s „jó pásztorként” nyakába veszi, hogy menekítse (a maga által) teremtett világot.

Kiállítási enteriőr a pécsi pincegalériában